

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

На правах рукопису

**ЛАВРИК НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА
ПСИХОЛОГІЧНІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність: **053** **«Психологія»**
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра


Науковий керівник:
**АГАРКОВ Олег
Анатолійович,**
доктор політичних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 27.12.22

Завідувач кафедри

 **Людмила ПРИСНЯКОВА**
(підпис) (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

 **Людмила ПРИСНЯКОВА**

«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЛАВРИК НАТАЛІЇ ВІКТОРІВНИ**

1. Тема роботи: «Психологічні формування комунікативних навичок здобувачів вищої освіти».
2. Науковий керівник роботи: доктор політичних наук, професор кафедри Агарков Олег Анатолійович. Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4
3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: вивчення особливостей розвитку психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.
5. Завдання кваліфікаційної роботи
 - проаналізувати теорії навчальної діяльності, її психологічну структуру та рівні розвитку у психологічних дослідженнях;
 - виявити проблему психологічного дослідження ролі та значення комунікативного компонента навчальної діяльності;
 - проаналізувати рівні та психологічні механізми розвитку навчальної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти (констатуючий експеримент);
 - проаналізувати динаміку рівнів розвитку компонентів навчальної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти за результатами формуючого експерименту.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ Олег АГАРКОВ

Здобувач вищої освіти _____ Наталія ЛАВРИК

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Лаврик Н.В. Психологічні формування комунікативних навичок здобувачів вищої освіти / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВВПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

У магістерській роботі визначені внутрішні умови розвитку самоорганізації навчальної діяльності до яких віднесено: спрямованість здобувачів вищої освіти на майбутню професію; усвідомлення ними значущості самоорганізації та саморегуляції для успішності навчальної та професійної діяльності; стійка мотивація отримання відповідних знань та освоєння необхідних способів дії; свідома активність здобувачі вищої освіти під час формуючої діяльності; спрямованість на тренінг необхідних умінь в умовах навчальної, навчально-професійної, а надалі та професійної діяльності.

Комунікативна компетентність являє собою такі вміння та навички:

- ініціювати та вступати в контакт;
- формувати сприятливе перше враження;
- ставити запитання та відповідати на них;
- вести розмову, стисло і точно висловлювати свої думки;
- стимулювати співрозмовника до прояснення його позиції, висловлювань;
- слухати, почути та зрозуміти те, що мав на увазі співрозмовник;
- здійснювати зворотний зв'язок, тобто передати партнеру, що його почули та зрозуміли;
- вирівнювати емоційну напругу у розмові, у дискусії;

- зчитувати та інтерпретувати невербальні сигнали співрозмовника (погляд, міміку, жести, пози);
- керувати власними експресивними сигналами у процесі спілкування;
- ефективно взаємодіяти з іншими, здійснюючи співробітництво:
- володіти моделями спілкування;
- використовувати в процесі взаємодії різноманітні стилі спілкування;
- розуміти специфіку мовних жанрів та комунікативних засобів досягнення мети при взаємодії.

У ході дослідження вирішено наукове завдання, яке полягало в вивченні психологічних характеристик комунікативного компонента навчальної діяльності здобувачів вищої освіти — майбутніх фахівців, та особливостей розвитку психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти. Більшість здобувачів вищої освіти обох груп показали продуктивний рівень розвитку компонентів психологічної структури навчальної діяльності. Здобувачі вищої освіти показали середній рівень розвитку спостережливості.

У ході теоретичного аналізу були виділені умови розвитку компонентів психологічної структури навчальної діяльності. Найбільш суттєвими умовами, що забезпечують якість професійної підготовки здобувачів вищої освіти, є: узгодження ціннісних установок суб'єктів освітнього процесу у вищій школі під час проектування індивідуальних освітньо-професійних маршрутів; здійснення здобувачами вищої освіти рефлексії; організація проектування навчально-методичного забезпечення як інноваційного процесу, що враховує етапність та закономірності освоєння освітніх інновацій; цілісність навчально-методичного комплексу, як інтегративного засобу, що забезпечує становлення здобувача вищої освіти як суб'єкта освітньої та професійної діяльності; комунікативно-орієнтоване освітнє середовище; пов'язаність (адекватність) критеріїв оцінки ефективності навчально-методичного комплексу критеріям професійного становлення здобувача вищої освіти.

За підсумками реалізації психолого-дидактичної програми розвитку компонентів психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти проведено контрольний експеримент, метою якого було виявлення динаміки рівня розвитку її компонентів. Для виявлення динаміки було використано той самий психодіагностичний інструментарій, що й у констатуючому експерименті. Можна спостерігати позитивну динаміку в успішності з дисциплін професійного циклу серед здобувачів вищої освіти ЄГ всіх курсів. Це можна пояснити зміною пріоритетних мотивів навчання у бік професійних мотивів та мотивів творчої самореалізації.

Ключові слова: КОМУНІКАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЙНІ НАВИЧКИ, ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ, КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ, НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ, САМООРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЕМОЦІЙНА ВРІВНОВАЖЕНІСТЬ, ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ, ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ.

Список публікацій здобувача:

1. Лаврик Н.В. Роль закладів вищої освіти у формуванні комунікаційних навичок здобувачів вищої освіти.
2. Лаврик Н.В. Дослідження комунікаційного компоненту в психологічних дослідженнях.

ABSTRACT

Lavryk N.V. Psychological formation of communicative skills of students of higher education / Qualification work for obtaining an educational degree "master" in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

In the master's thesis, the internal conditions for the development of self-organization of educational activities are defined, which include: orientation of higher education seekers to the future profession; their awareness of the importance of self-organization and self-regulation for the success of educational and professional activities; persistent motivation to acquire relevant knowledge and master the necessary methods of action; conscious activity of students of higher education during formative activities; focus on training the necessary skills in the conditions of educational, educational and professional, and in the future, professional activities.

Communicative competence is the following skills and abilities:

- initiate and enter into contact;
- to form a favorable first impression;
- ask questions and answer them;
- conduct a conversation, express one's thoughts concisely and precisely;
- stimulate the interlocutor to clarify his position and statements;
- listen, hear and understand what the interlocutor meant;
- to provide feedback, i.e. to convey to the partner that he was heard and understood;
- equalize emotional tension in conversation and discussion;
- read and interpret non-verbal signals of the interlocutor (look, facial expressions, gestures, postures);

- manage one's own expressive signals in the process of communication;
- to effectively interact with others, carrying out cooperation:
- to have communication models;
- use various communication styles in the process of interaction;
- to understand the specifics of language genres and communicative means of achievement goals during interaction.

In the course of the research, the scientific task was solved, which consisted in studying the psychological characteristics of the communicative component of the educational activity of students of higher education — future specialists, and the peculiarities of the development of the psychological structure of the educational activity of students of higher education. The majority of higher education students of both groups showed a productive level of development of the components of the psychological structure of educational activity. Higher education students showed an average level of development of observation.

In the course of the theoretical analysis, the conditions for the development of the components of the psychological structure of educational activity were highlighted. The most essential conditions ensuring the quality of professional training of higher education seekers are: coordination of value attitudes of the subjects of the educational process in higher education during the design of individual educational and professional routes; reflection by students of higher education; the organization of the design of educational and methodological support as an innovative process that takes into account the phasing and regularities of the development of educational innovations; the integrity of the educational and methodological complex, as an integrative tool that ensures the formation of a higher education seeker as a subject of educational and professional activity; communication-oriented educational environment; the connection (adequacy) of the criteria for evaluating the effectiveness of the educational and methodological complex to the criteria of the professional development of a higher education seeker.

Based on the results of the implementation of the psychological-didactic program for the development of the components of the psychological structure of the educational activity of students of higher education, a control experiment was conducted, the purpose of which was to identify the dynamics of the level of development of its components. To identify the dynamics, the same psychodiagnostic tools were used as in the ascertaining experiment. It is possible to observe positive dynamics in the success rate in the disciplines of the professional cycle among higher education applicants of all courses. This can be explained by a change in the priority motivations for learning towards professional motivations and motivations for creative self-realization.

Keywords: COMMUNICATION, COMMUNICATION SKILLS, HIGHER EDUCATION ATTENDERS, HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS, COMMUNICATIVE COMPETENCE, EDUCATIONAL ACTIVITY, SELF-ORGANIZATION OF EDUCATIONAL ACTIVITY, EMOTIONAL BALANCE, PSYCHOLOGICAL COMPETENCE, PROFESSIONAL COMPETENCE DEER.

List of publications of the acquirer:

1. Лаврик Н.В. Роль закладів вищої освіти у формуванні комунікаційних навичок здобувачів вищої освіти.
2. Лаврик Н.В. Дослідження комунікаційного компоненту в психологічних дослідженнях.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

1.1. Теорія навчальної діяльності, її психологічна структура та рівні розвитку у психологічних дослідженнях

1.2. Проблема психологічного дослідження ролі та значення комунікативного компонента навчальної діяльності у здобувачів вищої освіти

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМПОНЕНТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Етапи та методи аналізу навчальної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти

2.2. Рівні та психологічні механізми розвитку навчальної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти (констатуючий експеримент)

РОЗДІЛ III. ФОРМУВАННЯ МОТИВІВ НАВЧАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ, КОМУНІКАТИВНИХ І РЕФЛЕКСИВНО-ОЦІНЮВАЛЬНИХ ДІЙ В УМОВАХ

КОМУНІКАТИВНООРІЄНТОВОГО ОСВІТНОГО СЕРЕДОВИЩА

3.1. Психолого-дидактична програма розвитку компонентів психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти

3.2. Динаміка рівнів розвитку компонентів навчальної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти за результатами формуючого експерименту

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах військового стану в Україні та модернізації вищої освіти велике значення приділяється якості навчання, наступності та безперервності освіти, впровадженню нових технологій у освітній процес, інформатизації навчання. Недостатньо вивченими в цьому зв'язку є питання, пов'язані з дослідженням психологічних умов розвитку навчальної діяльності здобувачів вищої освіти. Основні професійні компетенції, реалізовані у процесі навчання здобувачів вищої освіти спрямовані переважно на створення співробітництва, взаємодії та спілкування. Вирішення проблем ефективної комунікації при взаємодії особливо актуальне для навчально-пізнавального процесу.

Проблемі спілкування у навчальному процесі присвячені дослідження багатьох психологів (І. А. Байда, Ф.Н. Гоноболіна, Є.Є. Дмитрієва, В.А. Кан-Каліка, Є.А. Клімова, В.А. Крутецького, Н.В. Кузьміна, А. А. Леонтєва, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, В. А. Мудріка, Н. Н. Нечаєва, А. Поварніцина, В. В. Рижова). За період навчання на бакалавраті діяльність майбутніх фахівців перетворюється на навчально-професійну, а подальше навчання майбутніх фахівців у магістратурі недостатньо орієнтоване на навчально-професійну діяльність, оскільки здобувачі вищої освіти орієнтовані переважно на аудиторну роботу.

Обираючи продовження освіти в магістратурі здобувач вищої освіти за період навчання освоює курси за напрямками, де варіативна (профільна) частина дає можливість розширення та поглиблення знань, умінь, навичок та компетенцій, які визначаються змістом базових (обов'язкових) дисциплін (модулів), дозволяє здобувачам вищої освіти отримати поглиблені знання, навички та компетенції для успішної професійної діяльності.

Однак відпрацювання практичних умінь та навичок визначається освітньою програмою, і фактично майбутні фахівці недостатньо занурені у науково-дослідну та виробничу практику і в основному вони зайняті на аудиторних заняттях та підготовкою магістерської роботи.

Таким чином, актуалізується проблема компетентнісної підготовленості бакалаврів та магістрів а до реальної професійної діяльності. Одним із компонентів професійної компетенції майбутнього спеціаліста є комунікативний компонент. Найчастіше майбутні спеціалісти приходять до системи освіти, озброєні в повному обсязі спеціальними (предметними) знаннями, але не готові до професійної діяльності у зв'язку з відсутністю навичок комунікації, побудови суб'єктів суб'єктних відносин у навчальному процесі. Багато хто відчуває труднощі спілкування з великою аудиторією, не можуть обрати оптимальну позицію у вирішенні конфліктних ситуацій серед здобувачі вищої освіти, зазнають складнощів у спілкуванні з колегами.

Звідси виникає суперечність у підготовці майбутніх фахівців між гарною базою спеціальних знань з профільних предметів і складністю здійснення практично передачі отриманих знань, у зв'язку з недостатньою розвиненістю комунікативних компетенцій.

Метою магістерського дослідження є вивчення особливостей розвитку психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти

Об'єкт дослідження: пізнавальний та професійний розвиток здобувачів вищої освіти у освітньому середовищі.

Предмет дослідження: психологічні характеристики комунікативного компонента навчальної діяльності здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців, критерії та рівні його розвитку в освітньому середовищі вищої школи.

Відповідно до мети були визначені такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати теорії навчальної діяльності, її психологічну структуру та рівні розвитку у психологічних дослідженнях.
2. Виявити проблему психологічного дослідження ролі та значення комунікативного компонента навчальної діяльності у здобувачів вищої освіти.
3. Розкрити етапи та методи аналізу навчальної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти.

4. Проаналізувати рівні та психологічні механізми розвитку навчальної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти (констатуючий експеримент)

5. Розробити психолого-дидактичну програму розвитку компонентів психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.

6. Проаналізувати динаміку рівнів розвитку компонентів навчальної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти за результатами формуючого експерименту.

Методологічні позиції дослідження склали: підходи та принципи системної організації діяльності (Б.Г. Ананьєв, А.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн, В.Д. Шадріков); підходи до проблеми навчальної діяльності (Г.С. Абрамова, Б.Г. Ананьєв, Л.І. Божович, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, І.В. Дубровіна, І.В. І. Ільясов, Н. В. Кузьміна, Ю. Н. Кулюткін, А. Н. Леонтьєв, А. К. Маркова, Н. А. Менчинська, А. А. Реан, В. В. Рубцов, О. Є. Сапогова, В. А. Сластенін, Г. А. Цукерман, Г. І. Щукіна, Т. І. Чиркова, В.А. Якунін та ін); парадигма розвиваючої освіти (А.Г. Асмолов, С.В. Бондаревська, В.В. Давидов, І.В. Дубровіна, В.Г. Зазикін, В.П. Зінченко, Н.М. Нечаєв, В.І. Панов, В. В. Рубцов, Д. І. Фельдштейн, Л. В. Філіппова та ін); суб'єктно-діяльнісний підхід у навчанні (О.В. Брушлинський, О.М. Волкова, О.В. Суворова). Теоретичні основи дослідження склали концептуальні основи професійного розвитку та розвитку професійних компетенцій фахівців (Г.В. Акопов, А.Г. Асмолов, В.І. Байденко, В.А. Болотов, А.А. Деркач, Є.М. Дмитрієва, Ю. М. Забродін, В. Г. Зазикін, Е. Ф. Зеєр, І. А. Зимова, Є. А. Клімов, В. Л. Крайник, Т. В. Кудрявцев, В. Я. Ляудіс, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, Н. Н. Нечаєв, Ю. П. Поваренков, Н.С. Пряжніков, А.А. Реан, В.В. Рубцов, В.В. Рижов, Т.М. Сорокіна, С.М. Сорокоумова, Дж. Равен, І.В. Тухман, Л.В. Філіппова, Т.І. Чиркова, С.Т. Хутмахер, А.В. Хуторський, В.Д. Шадріков).

Істотний внесок в осмисленні стратегії дослідження зіграли роботи, пов'язані з проблемами спілкування, комунікативної компетентності особистості в період навчання (Е. Берн, О. А. Блінов, Д. Бовін, П. Вацлавік, Л.М. Войтенко,

В.А. Горянiна, Д. Джексон, Г.В. Дьяконов, Ю.М., Г. А. Ковальов, М. С. Каган, В. А. Кан-Калiк, В. Н. Кунiцина, М. В. Лагунова, А. Н. Леонтьев, С. Н. Лютова, В. Н. Мясищев, Н. Н. Нечаев, С. Д. Смирнов, Л. А. Петровська, К. Роджерс, В.В. Рубцов, В.В. Рижов, Є.В. Сидоренко, Ю. П. Федоренко, Г.А. Цукерман).

Теоретична значимiсть. Концептуально обгрунтовано необхіднiсть формування навчальної дiяльностi майбутнiх фахiвцiв, що є найважлившою характеристикою їхньої професiйної готовностi, сутнiсть якої полягає у розвитку психологiчних компонентiв професiйної компетенцiї майбутнього здобувача вищої освiти.

Практична значимiсть дослiдження полягає в тому, отриманi результати дослiдження можуть бути використанi у практицi роботи закладiв вищої освiти, у тому числi при створеннi профiльних компетенцiй для освiтнiх програм. Основнi етапи дослiдження. Дослiдження проведено у три етапи. На першому етапi–здiйснювався вибiр, обгрунтування та теоретичне осмислення проблеми дослiдження на основi вивчення психологiчної лiтератури, структури; були видiленi основнi напрямки за темою дослiдження, розроблена програми та методик дослiдження. Аналiз лiтератури з проблеми, дозволив обгрунтувати вихiднi позицiї, визначити проблему, об'єкт та мету дослiдження, сформулювати завдання. Результатом цього етапу стало формулювання вибiр методiв дослiдження, обгрунтування програми.

На другому етапi -здiйснювалася дослiдно-експериментальна робота. У ходi її реалiзацiї аналізувався розвиток комунікативного компонента навчальної дiяльностi майбутнiх фахiвцiв пiд впливом спецiально створених психологiчних умов.

Експериментальна робота включала констатуючий i формуючий експерименти. Далi проводилася робота щодо корекцiї психологiчних умов розвитку комунікативного компонента навчальної дiяльностi майбутнiх фахiвцiв. Результатом цього етапу стала розробка програми, що мiстить психологiчнi умови розвитку комунікативного компонента навчальної дiяльностi майбутнiх спецiалiстiв.

На третьому етапі оформлялися результати та висновки. На цьому етапі відбувалося теоретичне осмислення результатів експериментальної роботи, що стало основою визначення психологічних умов розвитку комунікативного компонента навчальної діяльності майбутніх фахівців. Емпіричні знання, отримані в результаті порівняльного аналізу даних констатуючого та формуючого експериментів, що піддавалися кількісному та якісному аналізу. У ході дослідження вирішено наукове завдання, яке полягало в вивченні психологічних характеристик комунікативного компонента навчальної діяльності здобувачів вищої освіти — майбутніх фахівців, та особливостей розвитку психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.

Методи дослідження : методика для діагностики навчальної мотивації здобувачів вищої освіти (А.А.Реан та В.А.Якунін, модифікація Н.Ц.Бадмаєвої), методика дослідження соціального інтелекту Дж. Гілфорда, оцінка успішності (середній бал), завдання для проведення кваліфікаційного випробування у формі вирішення ситуацій, запропоновані В.Д. Шадріковим, І.В. Кузнєцової, опитувальник ВВС, розроблений А.Г. Звірковим та Є.В. Ейдманом, методика вивчення рівня рефлексивності А.В. Карпова, тест «Комунікативні та організаторські схильності» (КОС) В.В. Синявський та В.А. Федорошин, тест «Нагляд» А.А.Карелін.

Наукова новизна полягає у тому, що розроблено комплексну програму діагностики розвитку змістовних характеристик та здатності формування комунікативних компонентів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.

Практична значимість дослідження полягає в тому, отримані результати дослідження можуть бути використані у практиці роботи закладів вищої освіти, у тому числі при створенні профільних компетенцій для навчальних програм та програм професійної підготовки.

Апробація результатів роботи та публікації. Основні положення і результати магістерського дослідження відображено у наукових публікаціях:

1. Роль закладів вищої освіти у формуванні комунікаційних навичок

здобувачів вищої освіти

2. Дослідження комунікаційного компоненту в психологічних дослідженнях

Структура магістерської роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновки, переліку посилань. Робота ілюстрована 28 таблицями та 1 малюнком. Обсяг основної частини магістерської роботи становить 106 сторінки.

ВИСНОВКИ

1. Як внутрішні умови розвитку самоорганізації навчальної діяльності виступають: спрямованість здобувачів вищої освіти на майбутню професію; усвідомлення ними значущості самоорганізації та саморегуляції для успішності навчальної та професійної діяльності; стійка мотивація отримання відповідних знань та освоєння необхідних способів дії; свідома активність здобувачі вищої освіти під час формуючої діяльності; спрямованість на тренінг необхідних умінь в умовах навчальної, навчально- професійної, а надалі та професійної діяльності.

2. Змістовно психологічна готовність здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти до професійної діяльності характеризується наступними критеріями:

- 1) стійкі мотиви вибору професії, сформована спрямованість на професійну діяльність;
- 2) наявність у здобувачів вищої освіти професійних знань та умінь застосовувати теоретичні знання у вирішенні практичних завдань;
- 3) усвідомлення професійних завдань;
- 4) чітке уявлення про образ професії, про необхідні йому професійно актуальні якості, вміння, навички;
- 5) сформована об'єктивна самооцінка професійно значущих якостей особистості, наявності умінь, усвідомлення рівня своєї готовності до вирішення завдань навчання та виховання здобувачі вищої освіти;
- 6) прояв впевненості, волевих рис характеру, емоційної врівноваженості як компонентів психологічної стійкості до умов роботи;
- 7) доцільні продумані дії у конкретних умовах контакту з здобувачі вищої освіти;
- 8) стан задоволеності обраної професією;

9) високий рівень сформованості потреби самовдосконаленні, професійному самовихованні.

Комунікативна компетентність являє собою такі вміння та навички:

- ініціювати та вступати в контакт;
- формувати сприятливе перше враження;
- ставити запитання та відповідати на них;
- вести розмову, стисло і точно висловлювати свої думки;
- стимулювати співрозмовника до прояснення його позиції, висловлювань;
- слухати, почути та зрозуміти те, що мав на увазі співрозмовник;
- здійснювати зворотний зв'язок, тобто передати партнеру, що його почули та зрозуміли;
- вирівнювати емоційну напругу у розмові, у дискусії;
- зчитувати та інтерпретувати невербальні сигнали співрозмовника (погляд, міміку, жести, пози);
- керувати власними експресивними сигналами у процесі спілкування;
- ефективно взаємодіяти з іншими, здійснюючи співробітництво;
- володіти моделями спілкування;
- використовувати в процесі взаємодії різноманітні стилі спілкування;
- розуміти специфіку мовних жанрів та комунікативних засобів досягнення мети при взаємодії.

3. Дослідження проведено у три етапи. На першому етапі – здійснювався вибір, обґрунтування та теоретичне осмислення проблеми дослідження на основі вивчення психологічної літератури, структури; були виділені основні напрямки за темою дослідження, розроблена програма та методики

дослідження. Аналіз літератури з проблеми, дозволив обґрунтувати вихідні позиції, визначити проблему, об'єкт та мету дослідження, сформулювати завдання. Результатом цього етапу стало формулювання вибір методів дослідження, обґрунтування програми.

На другому етапі - здійснювалася дослідно-експериментальна робота. У ході її реалізації аналізувався розвиток комунікативного компонента навчальної діяльності майбутніх фахівців під впливом спеціально створених психологічних умов.

Експериментальна робота включала констатуючий і формуючий експерименти. Далі проводилася робота щодо корекції психологічних умов розвитку комунікативного компонента навчальної діяльності майбутніх фахівців. Результатом цього етапу стала розробка програми, що містить психологічні умови розвитку комунікативного компонента навчальної діяльності майбутніх спеціалістів.

На третьому етапі оформлялися результати та висновки. На цьому етапі відбувалося теоретичне осмислення результатів експериментальної роботи, що стало основою визначення психологічних умов розвитку комунікативного

компонента навчальної діяльності майбутніх фахівців. Емпіричні знання, отримані в результаті порівняльного аналізу даних констатуючого та формуючого експериментів, що піддавалися кількісному та якісному аналізу.

У ході дослідження вирішено наукове завдання, яке полягало в вивченні психологічних характеристик комунікативного компонента навчальної діяльності здобувачів вищої освіти — майбутніх фахівців, та особливостей розвитку психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.

У магістерській були використані наступні методи дослідження : методика для діагностики навчальної мотивації здобувачів вищої освіти (А.А.Реан та

В.А.Якунін, модифікація Н.Ц.Бадмаєвої), методика дослідження соціального інтелекту Дж. Гілфорда, оцінка успішності (середній бал), завдання для проведення кваліфікаційного випробування у формі вирішення ситуацій, запропоновані В.Д. Шадріковим, І.В. Кузнецової, опитувальник ВВС, розроблений А.Г. Звірковим та Є.В. Ейдманом, методика вивчення рівня рефлексивності А.В. Карпова, тест «Комунікативні та організаторські схильності» (КОС) В.В. Синявський та В.А. Федорошин, тест «Нагляд» А.А.Карелін

4. Більшість здобувачів вищої освіти обох груп показали продуктивний рівень розвитку компонентів психологічної структури навчальної діяльності. Практичну складову психологічної структури у системі навчально-професійних дій дозволили виявити завдання щодо кваліфікаційного випробування у вигляді вирішення конкретних ситуацій, запропонованих В.Д. Шадріковим та І.В. Кузнецової. Більшість здобувачів вищої освіти показали середній рівень розвитку спостережливості. Можна відзначити позитивний рух за кількістю здобувачів вищої освіти, які показали високий рівень спостережливості від 1-го до 5 курсу в досліджуваних групах (ЕГ - 8,00% / 12,5% / 20,93% та КГ - 5,66% / 10,64% / 19,57%). Отже, можна дійти невтішного висновку, що спостережливість розвивається під час навчально-професійної діяльності здобувачів вищої освіти, тобто до закінчення роботи у закладі вищої освіти. Тобто формування комунікативної компетенції – процес досить тривалий та складний.

5. Метою психолого-дидактичної програми є розвиток компонентів психологічної структури навчально-професійної діяльності. Завданнями програми є розвиток комунікативного компонента в умовах комунікативно-орієнтованого освітнього середовища.

У ході теоретичного аналізу були виділені умови розвитку компонентів психологічної структури навчальної діяльності. Найбільш суттєвими умовами, що забезпечують якість професійної підготовки здобувачів вищої освіти, є:

узгодження ціннісних установок суб'єктів освітнього процесу у вищій школі під час проектування індивідуальних освітньо-професійних маршрутів; здійснення здобувачами вищої освіти рефлексії; організація проектування навчально-методичного забезпечення як інноваційного процесу, що враховує етапність та закономірності освоєння освітніх інновацій; цілісність навчально-методичного комплексу, як інтегративного засобу, що забезпечує становлення здобувача вищої освіти як суб'єкта освітньої та професійної діяльності; комунікативно-орієнтоване освітнє середовище; пов'язаність (адекватність) критеріїв оцінки ефективності навчально-методичного комплексу критеріям професійного становлення здобувача вищої освіти.

До розвитку кожного виділеного компонента пред'являються свої вимоги. Розвиток діяльнісного компонента організується в активному участі здобувачів вищої освіти та викладачів у різних заходах: це і презентації, і наукові об'єднання, і культурно-масові заходи, на яких здобувачі вищої освіти можуть виявити свої здібності, набути навичок роботи з аудиторією в різних ситуаціях. Розвиток комунікативного компонента середовища здійснюється у рамках аудиторних занять, позакласної роботи, а також спеціально організованих тренінгів, спрямованих на розвиток, організаторських якостей, спостережливості та прогнозування розвитку ситуацій у рамках навчального процесу, розвиток культури мови та роботи з аудиторією. Програма розрахована на час навчання майбутніх фахівців у закладів вищої освіти, оскільки створення комунікативно-орієнтованого середовища передбачає повне занурення в дане середовище з метою розвитку психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.

6. За підсумками реалізації психолого-дидактичної програми розвитку компонентів психологічної структури навчальної діяльності здобувачів вищої освіти проведено контрольний експеримент, метою якого було виявлення динаміки рівня розвитку її компонентів. Для виявлення динаміки було

використано той самий психодіагностичний інструментарій, що й у констатуючому експерименті.

Можна спостерігати позитивну динаміку в успішності з дисциплін професійного циклу серед здобувачів вищої освіти ЕГ всіх курсів. Це можна пояснити зміною пріоритетних мотивів навчання у бік професійних мотивів та мотивів творчої самореалізації.